

Sosiaalidemokraatin ajatteleva sydän

■ HEIKKI HIILAMO

Yvonne Hirdman: *Det tänkande hjärtat. Boken om Alva Myrdal.* Ordfront 2006.

Miten työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen onnistui perheessä, jossa molemmat vanhemmat saivat Nobelin palkinnon? Mitä he ajattelivat tasa-arvosta sekä naisten ja miesten rooleista? Koska henkilökohtainen on poliittista, vastaus kuvaa paitsi pohjoismaiden tunnetuimman feministin elämäntarinaa myös pohjoismaisen hyvinvointivaltion suurinta saavutusta

eli pyrkimystä sukupuolten välisen tasa-arvon toteuttamiseksi.

Kirjan päähenkilö on viime vuosisadan tunnetuin ruotsalainen naisvaikuttaja, poliitikko, diplomaatti ja kirjailija Alva Myrdal. Naishistorian professori Yvonne Hirdman on seurannut Alva Myrdalia jo aikaisemmin muun muassa kirjoissaan Ruotsin sosiaalidemokraattisen puolueen historiasta (*Vi bygger landet*, 1979/1989) ja sosiaalisesta insinööritaidosta (*Att lägga livet till rätta*, 1989/2000). Tuorein kirja *Det tänkande hjärtat – Boken om Alva Myrdal* (2006) perustuu laajaan kirjeenvaihtoon, josta Alva ja Gunnar Myrdalin lahjoittivat juuri ennen kuolemaansa arkistoihin 46 mappia. Hirdman yhdistää oman teoreettisen ajattelunsa ja kirjeiden sinnikkään lähiluvun tavalla, jossa lukijan on välillä mahdotonta erottaa analysoijan ja analysoitavan ääniä.

Alva Myrdal (os. Reimer) syntyi vuonna 1902 Eskilstunassa rakennusmestarin ja talollisen tyttären perheeseen. Älyllisesti lahjakkaan Alvan haaveena oli oma ura ja yhteiskunnallinen toiminta. Tuolloin naisilla ei ollut äänioikeutta ja ylioppilaksi pyrkiviä naisia katsottiin vinoon. Yliopistossa opiskelevia naisia pidettiin kummallisina.

Hirdman tulkitsee rohkeasti, että avioliitto äärimmäisen kunnianhimoisen ja älykkään Gunnar Myrdalin kanssa oli strategia, jonka avulla Alva pyrki luomaan tilaa omalle uralleen. Jo ensimmäisissä kirjeissä tulevalle miehelleen Alva ylisti Gunnaria ylisti ruhtinaaksi ja haaveili paikasta tämän kilvenkantajana.

Strategia toimi seurusteluaihana, mutta vähitellen Gunnarin perinteiset odotukset alkoivat ahdistaa Alvaa. Kyse oli siivouksesta ja

lastenhoidosta eli, kuten Alva kirjoitti päiväkirjaansa, ”likaisista piikatöistä, vuosikausien ällötyksestä, joka vain alkaa aina ja aina uudelleen”. Alva ei voinut hyväksyä sitä, että ikävät kotityöt olisivat vain hänen vastuullaan.

Ristiriita haaveiden ja arjen välillä kasvoi ensimmäisen lapsen, Janin syntymän jälkeen. Gunnar sai Rockefeller-stipendin vuonna 1929 ja halusi, että Alva matkustaa hänen mukanaan Yhdysvaltoihin. Alva oivalsi, että Gunnar valloittaisi sittenkin maailman hänen avustuksellaan! Kaksivuotias poika Jan jätettiin sukulaisten hoitoon vuodeksi. Yhdysvalloissa Alva perehtyi kasvatustieteeseen ja varhaiseen vuorovaikutukseen – ja kaipaasi omaa lastaan.

Väestödebatti

Palattuaan Yhdysvalloista Myrdalit julkaisivat yhdessä kirjan *Kris i befolkningsfrågan* (1934). Ruotsissa väestönkasvusta olivat aikaisemmin kantaneet huolta lähinnä konservatiiviset ja nationalistiset tahot, joiden huolena oli ollut väestömäärän vähentyminen ja sen kielteiset seuraukset Ruotsin puolustuksella, kulttuurille, jopa geeniperimälle. Oli suuri yllätys, että lähellä sosiaalidemokraattista puoluetta olleet nuoret intellektuellit Alva ja Gunnar Myrdal toivat esille synkkiä väestöennusteita.

Myrdalit asettivat vanhan kysymyksen ”kuinka naiset saataisiin kotiin synnyttämään lapsia?” muotoon ”kuinka työssäkäyvät naiset voisivat synnyttää lapsia?”. Myrdalit kirjoittivat alhaisista palkoista, asumisahtaudesta, aliravitsemuksesta, työttömyydestä ja niiden yhteydestä syntyvyyteen. He ehdottivat muun muassa erityisavustuk-

sia köyhille pienten lasten äideille, verovähennyksiä lapsiperheille ja asumistukea pienituloisille monilapsisille perheille. Ehdotuksiin kuului myös neuvoloiden ja päiväkotien perustaminen, jotta lapset saisivat varhaisia virikkeitä ja työssä käyvät äidit päivähoitopaua.

Kirja synnytti laajan debatin. Vuoden 1937 puoliväliin mennessä sitä oli myyty peräti 16 000 kappaletta, mikä oli valtaisa myyntimestys tuohon aikaan populaarikirjallisuuteenkin verrattuna. Myrdalin vaikutuksesta työväenliikkeen suhtautuminen väestöpolitiikkaan muuttuikin 1930-luvulla myönteisemmäksi. Kamppailu köyhyyden vähentämiseksi suuntautui väestöpolitiikan nimissä lapsiperheisiin.

Yhteisen kirjan jälkeen Gunnar Myrdal keskittyi politiikkaan ja taloustieteen kysymyksiin. Myöhemmin hän palasi Yhdysvaltoihin laittamaan laajan katsauksen rasismista. Kirjasta *An American dilemma* tuli Gunnar Myrdalin pääteos. Alva Myrdal sen sijaan kirjoitti edelleen naisten ja lasten asemasta. Tuolloin Alvan kirjoitukset jäivät Gunnarin teosten varjoon, mutta nykyisin Alvan ajatukset näyttävät kiinnostavammilta.

Asiantuntijat lastenhoitajina

Alva Myrdalin tasa-arvopyrkimykseen lähtökohtana oli naisten ja äitien mahdollisuus uraan. Naisen uuden roolin esikuvana oli perinteinen miehen rooli. Koska mies ei voinut osallistua enempää kodin ja lastenhoitoon, tehtävä oli annettava yhteiskunnalle.

Alva Myrdal esitti jo 1930-luvulla, että aivan pientenkin lasten hoito olisi jätettävä ammattilaisten huoleksi. Hänen mukaansa laitokset ja niiden asiantuntijat selviytyi-

sivät paremmin lasten kasvatuksesta kuin tavalliset, tehtävään koulutamattomat äidit. Hän halusi luoda suunnitellun, kollektiivisen ja ammatillistetun lasten kasvatuksen, joka vapauttaisi naiset yhteiskunnalliseen toimintaan ja tuotannolliseen työhön.

Yhteisessä kirjassaan Myrdalit totesivat: "Kasvatustilanne pienessä modernissa perheessä on lähinnä patologinen. Että aikuinen ihminen, usein moderni, omistaisi päivänsä kodille paimentaakseen siellä yhtä tai kahta lasta, tähän on aika kohtuutonta. Ja vielä kohtuuttomammaksi se muuttuu sitä mukaa, kun muut kotityöt rationalisoituvat ja vähentyvät. Samaan aikaan kotona olevat lapset ovat vaarassa joutua ylikasvatetuiksi ja joka tapauksessa tilanteesta tulee kohtuuton: muutamia ihmisiä jatkuvasti kuluttamassa toisiaan aina ahtaammassa ja sisälyksettömmässä miljöössä. Sen täytyy käydä hermoille."

Hirdman arvelee, että Alvan omat kokemukset saattoivat vaikuttaa julkisen päivähoidon korostamiseen. Myrdalin visiona oli luoda asuntokollektiiveja, joiden yhteydessä toimisi päivähoitopaikoja. Niiden avulla sekä miehet että naiset voisivat osallistua työelämään. Asuinkollektiivit unohtuivat, mutta sosiaalidemokraattisessa Ruotsissa julkisesta päivähoitosta muodostui pienten lasten hoidon monopoli. Valinnanvapautta kotihoidon ja päivähoidon välille ei sallittu.

Menestyksen hinta

Nämä ajatukset joutuivat uuteen valoon vuonna 1982, jolloin Myrdalin vanhin poika Jan julkaisi kirjan *Lapsuus*. Kirja kertoo koskettavasti pienestä pojasta hylkäävien ja

tunteellisesti kylmien, itsekkäiden ja omaan uraansa keskittyvien vanhempien lapsena. Kirja ja sen herättämä laaja huomio mursivat tuolloin jo yli 80-vuotiaat vanhemmat ja muuttivat ratkaisevat Alva ja Gunnar Myrdalin julkista kuvaa. Hirdmanin kirjassa Alva Myrdalin elämäntarina palautuu hetkeen, jolloin hän lähti yhdessä miehensä kanssa Yhdysvaltoihin ja jätti pienen pojan sukulaisten hoitoon. Miksi Janin oli jätävä kotiin?

Kirja Alva Myrdalista on samalla kirja Gunnar Myrdalista. Siinä missä Alva ihaili miehensä kykyä, mies oli riippuvainen vaimonsa ihailusta ja jakamattomasta huomiosta. Gunnar Myrdal pakotti vaimonsa yhä uudelleen valitsemaan itsensä ja omien lastensa välillä. Kysymys oli eräänlaisesta symbioosista, johon Gunnar kasvoi kiinni.

Lasten ollessa teini-ikäisiä Alva muutti New Yorkiin saatuaan päällikkötehtävän YK:sta. Alva nimettiin Ruotsin ensimmäiseksi naispuoliseksi suurlähettilääksi Intiaan, sitten Geneveen aseidenriisuntaneuvottelijaksi (mistä hänelle myönnettiin Nobelin rauhankorokkeen) ja valtioneuvokseksi. Saatuaan nimeä ja mainetta Alva saattoi irtautua symbioosista, mikä katkeroitti Gunnarin. Hänen saadessa taloustieteen Nobelin yksikään lapsi tai lapsenlapsi ei halunnut osallistua juhlaan.

Yksilöllisellä tasolla *Det tänkade hjärtat* on raadollinen kuvaus menestyksestä ja sen hinnasta patriarkaalisen kulttuurin murroksessa.

Kirjottaja on Kuopion yliopiston hyvinvoinnin tutkimuksen dosentti.